

operational. Based on the researched literature identified that structure social readiness of the teacher to innovative activity, which includes creative, orientation, motivational, reflective, communicative and educational components. It was found that the essence of the socio-pedagogical readiness of students to innovative activity should include: work with your inner «I», professional and personal improvement of a social pedagogue, beliefs concerning the individuality of each client, subject to the availability of motivational-value attitude to the profession, mastering effective ways and means of achieving the goal of the educational process. Ownership information which relates to components of socio-pedagogical readiness for innovative activity enables social workers to make professional program of their own self-development, accumulating more new knowledge, skills, abilities, correct innovation capacity, improve the professional quality. Generalizing, we can say that the structure of readiness includes the following components: goals, motives, knowledge base, program activities, and the unit of decision making and professionally important qualities of the personality. About appropriate directions for further research we believe the criteria and indicators of formation readiness of future teachers to innovative activity in the process professional training.

Key words: innovation, innovative activity, readiness, social readiness of the teacher to innovative activity.

Отримано 21.04.2015 р.

УДК: 159. 923. 2

М. С. Сидорчук
maryna.sms@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Сидорчук М. С. Теоретичні основи дослідження проблеми самоактуалізації особистості. У статті проаналізовано основні підходи до проблеми самоактуалізації особистості. Здійснено спробу провести огляд уявлень про даний феномен зарубіжних і вітчизняних вчених. Зокрема, наведено погляди таких вчених, як К. Гольдштейна, К. Роджерса, К.-Г. Юнга А. Адлера та ін. Окрім цього, слід наголосити на тому, що вчені-гуманісти (Г. Балл, С. Максименко) висвітлюють виняткову роль процесу самоактуалізації у житті людини переважно у

загально-психологічному плані. У вітчизняній психології самоактуалізація розглядається як проблема становлення особистості. У статті зазначено, що основними у вивченні процесу розвитку та формування особистості визначають принципи єдності свідомості і діяльності, розвитку свідомості й особистості у діяльності, детермінізму, які переконливо розкриті у працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Максименка, В. Мясіщева, С. Рубінштейна. Здійснено порівняння понять самоактуалізації та самореалізації. Наведено етимологічне визначення терміна «самоактуалізація» (the self-actualization) – термін, похідний від першого кореня «self» і другого кореня «act». У статті зазначено, що особливості процесу самоактуалізації полягають у тому, що кожна дія повинна завершуватися конкретним результатом; об'єкт, на який спрямована ця діяльність, і суб'єкт цієї діяльності співпадають; суб'єкт як джерело активності, може реалізувати її самостійно, без допомоги інших людей. Окрім цього наведено визначені А. Маслоу психологічні характеристики особистості, яка самоактуалізується. У статті узагальнено, що самоактуалізація особистості може включати такі сфери як: соціальні характеристики (взаємодія зі соціумом); психологічні якості (безпосередність, демократичний характер); лідерські характеристики (прагнення до влади); прагнення до творчості (креативність); інтелектуальна сфера; самосприйняття тощо. Узагальнюючи погляди науковців щодо вивчення поняття самоактуалізації особистості, самоактуалізацію розглядається як цілісний безперервний процес актуалізації особистістю власного потенціалу, внутрішніх ресурсів та використання їх як засобів та способів реалізації суті життєдіяльності.

Ключові слова: самоактуалізація, самореалізація, self-actualization, self, act.

Сидорчук М. С. Теоретические основы исследования проблемы самоактуализации личности. В статье проанализированы основные подходы к проблеме самоактуализации личности. Предпринята попытка провести обзор представлений о данном феномене зарубежных и отечественных ученых. В частности, приведены взгляды таких ученых, как К. Гольдштейна, К. Роджерса, К.-Г. Юнга, А. Адлера и др. Кроме этого, следует отметить, что ученые-гуманисты (Г. Балл, С. Максименко) освещают исключительную роль процесса самоактуализации в жизни человека преимущественно в общепсихологическом плане. В отечественной психологии самоактуализация рассматривается как проблема становления личности. В статье указано, что основными в изучении процесса развития и формирования личности определяют принципы единства сознания и деятельности, развития сознания и

личности в деятельности, детерминизма, убедительно раскрыты в работах Б. Ананьева, Л. Выготского, Г. Костюка, А. Леонтьева, С. Максименко, В. Мясищева, С. Рубинштейна. Проведено сравнение понятий самоактуализации и самореализации. Приведено этимологическое определение термина «самоактуализация» (the self-actualization) - термин, производный от первого корня «self» и второго корня «act». В статье указано, что особенности процесса самоактуализации заключаются в том, что каждое действие должно завершаться конкретным результатом; объект, на который направлена эта деятельность, и субъект этой деятельности совпадают; субъект как источник активности, может реализовать ее самостоятельно, без помощи других людей. Кроме этого приведены определенные А. Маслоу психологические характеристики самоактуализирующейся личности. В статье обобщено, что самоактуализация личности может включать такие сферы как: социальные характеристики (взаимодействие с социумом); психологические качества (непосредственность, демократический характер); лидерские характеристики (стремление к власти); стремление к творчеству (креативность); интеллектуальная сфера; самовосприятие и тому подобное. Обобщая взгляды ученых по изучению понятия самоактуализации личности, самоактуализацию рассматривается как целостный непрерывный процесс актуализации личностью собственного потенциала, внутренних ресурсов и использования их в качестве средств и способов реализации сути жизнедеятельности.

Ключевые слова: самоактуализация, самореализация, self-actualization, self, act.

В умовах сучасних соціальних та економічних перетворень висуваються високі вимоги до особистості людини і, в першу чергу, до її здатності самостійно зробити свій життєвий вибір і досягати поставлених цілей. Нині проблема розвитку та реалізації людського потенціалу постає в якісно новому аспекті. На думку психолога Г. Костюка [7, с. 116] особливо актуальним є питання щодо необхідності створення умов для посилення мотивації підлітків до особистісного зростання, розвитку творчого потенціалу особистості та її самоактуалізації, що потребує вирішення нагальної проблеми вивчення умов саморозвитку особистості, її самоактуалізації.

Метою даної статті є теоретичний аналіз проблеми самоактуалізації особистості у науковій літературі.

Для того, щоб найбільш повно розкрити зміст даного терміну, слід провести огляд уявлень про даний феномен зарубіжних і вітчизняних вчених. Аналіз робіт показує, що автори, описуючи даний феномен, торкаються таких аспектів: поняття і сутність самоактуалізації,

показники, вміння самоактуалізованої особистості, фактори негативного або позитивного впливу на самоактуалізацію та її умови.

Вперше проблему потреби особистості в самоактуалізації дослідив К. Гольдштейн [1, с. 169]. Виходячи з нового уявлення про динаміку живої системи, він доводив, що організм як жива система прагне до актуалізації тих можливостей, які закладені в ньому від природи. Процес розгортання цих можливостей автор назвав «самоактуалізацією» і акцентував, що самоактуалізація особистості є основним мотивом і метою її життя.

Інша важлива теза, яка характеризує самоактуалізацію, була запропонована К. Роджерсом, який вважав, що люди здатні визначати свою долю. Тенденція до самоактуалізації за К. Роджерсом, є проявом глибинної тенденції до актуалізації: «Підтвердженням цьому служить універсальність прояву цієї тенденції у всесвіті, на всіх рівнях, а не тільки в живих системах ... Ми підключаємося до тенденції, яка пронизує всю фактичну життя і виявляє всю складність, на яку здатний організм. На ще більш широкому рівні, як я впевнений, ми маємо справу з могутньою творчою тенденцією, яка сформувала наш всесвіт: від самої крихітної сніжинки до самої величезної галактики, від самої нікчемної амеби до самої тонкої і обдарованої особистості. Можливо, ми торкаємося вершини нашої здатності перетворювати себе, створювати нові, більш духовні напрями в еволюції людини ... Саме таке формулювання є філософською основою особистісно-центрованого підходу» [13, с. 164-168].

До речі, ведучи мову про термін «самоактуалізація», слід зазначити, що він використовувався і К.-Г. Юнгом [16, с. 253], хоча це рідко відзначається психологами-гуманістами. За Юнгом, «самоактуалізація» означала кінцеву мету розвитку особистості, досягнення нею єдності на базі найбільш повної диференціації та інтеграції різних її сторін. Дуже близькі за своїм змістом до ідеї самоактуалізації є також концепції «прагнення до переваги» і «творчого Я» А. Адлера [1].

Поняття «самоактуалізація» ми можемо зустріти в роботах таких зарубіжних вчених як А. Адлер та Е. Фромм. Так, вчені А. Адлер [1] і Е. Фромм [15] розглядають самоактуалізацію як фундаментальний мотив людського життя, прагнення до найбільшого з можливого (А. Адлер), до реалізації своїх здібностей, своєї актуальності, спілкуванню з іншими людьми. Ми цілком погоджуємося з думкою вчених про те, що дане прагнення є вродженим і притаманне кожній людині. А. Адлер визнає, що кожна людина здатна самостійно планувати свої дії, керувати ними, усвідомлювати значення своїх дій для власної самореалізації. Е. Фромм вважає, що використання своїх здібностей продуктивно тільки за умови єднання зі світом.

Представники гуманістичної психології (Д. Бьюдженталь, Ш. Бюлер, К. Гольдштейн, О. Хакслі) з позиції самоактуалізації розглядають людину як цілісну істоту, що відображає суму своїх складових, буття якої розгортається в контексті людських відносин.

Слід наголосити на тому, що вчені-гуманісти (Г. Балл, С. Максименко) висвітлюють виняткову роль процесу самоактуалізації у житті людини переважно у загально-психологічному плані, не торкаючись конкретних особливостей самоактуалізації особистості у процесі особистісного чи професійного становлення. Разом із тим практика доводить, що розробка проблеми самоактуалізації повинна базуватися на ідеї особистісно орієнтованого підходу (І. Бех, Є. Єгорова, Г. Костюк, Н. Литвинова, В. Моляко, Н. Побірченко, Е. Помиткін, В. Рибалка, В. Синявський, О. Скрипченко та ін.); на принципах надання психологічної допомоги особистості у життєвому та професійному самовизначенні та самопізнанні (О. Бондаренко, З. Кісарчук, В. Панок тощо).

У філософському аспекті самоактуалізацію особистості людини як джерело, що спонукає до пошуку сенсу життя, і як чинник духовного зростання розглядають Л. Антропова та Н. Кулік. Зокрема, обов'язковим компонентом самоактуалізації виступає творча самодіяльність людини як спосіб самотворення особистості, як внутрішній зміст цієї діяльності і єдино гідний людини і суспільства спосіб буття.

У деяких дослідженнях сучасної західної психології [17; 18] самоактуалізація висувається на роль головного мотиваційного фактора на протипагу біхевіоризму і фрейдизму, за якими поведінкою особистості рухають біологічні сили. Зокрема, на думку Є. Вахромова [6], самоактуалізація є формою відображення розвитку, діяльності суб'єкта, спрямованого на власний розвиток.

При визначенні сутнісних аспектів самоактуалізації цінними, на нашу думку, є положення О. Асмолова [2] про те, що «самоактуалізація особистості – це самоздійснення і творення нових форм поведінки особистості». Водночас привертає увагу характеристика російським психологом Е. Шостромом таких сторін самоактуалізації, як орієнтація у часі, підтримка, самоповага, самоприйняття, спонтанність, сензитивність, синергія, прийняття агресії, уявлення про природу людини, пізнавальні потреби, контактність, креативність тощо.

Російський вчений, Б. Мартинов в роботі «Самоактуалізація людини: оновлене розуміння в умовах, що змінюються» [10] досліджує соціокультурні зміни цілей і способів самоактуалізації людини в сучасному суспільстві. Спираючись на роботи інших російських вчених В. Аршинова, П. Гленсдорфа, К. Делокарова, Е. Режабека та ін., автор робить висновок про те, що людина – це динамічна система, що розвивається, яка прагне до самоактуалізації і прояву своїх потенційних можливостей і здібностей у процесі спілкування та діяльності. У даному

контексті самоактуалізація виступає в якості системоутворюючого фактора життєдіяльності людини і є основою його соціального інтересу та активності. На думку автора, основний мотив самоактуалізації – це потреба в самоствердженні, яка, в свою, чергу, нерозривно пов'язана з потребами людини в самовираженні, саморозкриття.

Цікаву позицію щодо психологічних механізмів самоактуалізації займає В. Рибалка [12], який визнає процес екстеріоризації за такими етапами, як: стимулюючий, орієнтуючий, програмуючий, продукуючий, утверджуючий. Вони відповідають компонентам загальної структури діяльності – потребово-мотиваційному, інформаційно-пізнавальному, цілеутворюючому, операційно-результативному та емоційно-почуттєвому.

У вітчизняній психології самоактуалізація розглядається як проблема становлення особистості. Причому основними у вивченні процесу розвитку та формування особистості визначають принципи єдності свідомості і діяльності, розвитку свідомості й особистості у діяльності, детермінізму, які переконливо розкриті у працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтєва, С. Максименка, В. М'ясищева, С. Рубінштейна [8; 9]. Розвиток детермінується не тільки власне особистісними якостями і станами людини, сформованими соціумом, а й природними, індивідуальними характеристиками, потенційними можливостями людини загалом.

У свою чергу, вітчизняний психолог В. Русова [14] розглядає самоактуалізацію особистості як складну структуровану систему взаємопов'язаних дій, завдяки яким актуалізується потенціал особистісних властивостей і здібностей, наприклад, учня, що формується в процесі навчання і виховання. Це комунікативні, мотиваційні, характерологічні, рефлексивні властивості, творчі інтелектуальні здібності особистості до діяльності, які актуалізуються нею в ході навчання за обраним профілем.

Інші сучасні вітчизняні науковці Б. Братиніч та І. Ільченко у своєму дослідженні самоактуалізації особистості дійшли до висновку, що процес самоактуалізації є включеним в соціокультурно-освітню систему та має дві складові: психосоматичну частину та духовно-моральні орієнтації, цілі та установки людини. Самоактуалізація особистості можлива лише тоді, коли наявний духовний компонент в гармонії особистості [5, с. 13-20].

Важливим для нашого дослідження є погляди С. Максименка, який розглядає самоактуалізацію на рівні із саморозвитком, самоздійсненням, самореалізацією та індивідуалізацією. Дослідник вважає, що прагнення до особистісного зростання органічно властиве будь-якій людині [9, с. 1-6].

Окремі вчені (В. Муляр, Л. Коган, Л. Коростильова, Н. Борисова та ін.) вважають, що поняття «самоактуалізація» і «самореалізація» є досить

близькими за змістом. До того ж самоактуалізація виступає показником повноти самореалізації особистості. Вона свідчить про рівень розвитку самосвідомості, рівень орієнтованості у життєвих і соціальних ситуаціях, наявність потенційних та реальних можливостей особистості для її самоздійснення, рівень організаційно-вольової зрілості в управлінні життєвими обставинами та подоланні життєвих труднощів.

У деяких наукових працях [8; 11] можна знайти порівняння понять «самореалізація» та «самоактуалізація». Зокрема, О. Леонт'єв зазначає, що поняття «самореалізація» є набагато ширшим за поняття «самоактуалізація», оскільки поняття «самореалізація» не прив'язане до певної теоретичної парадигми і позначає процеси особистісного розвитку і трансляції особистістю себе іншим людям і культурі через творчі і комунікативні процеси. Поняття «самоактуалізація» О. Леонт'єв, навпаки, визначає як конкретне теоретичне трактування розвитку і самореалізації особистості, що передбачає наявність природженого потенціалу особливих людських властивостей і характеристик, який повинен за сприятливих умов розвитку розгортатися, переходячи з потенційної в актуальну. Таке розуміння «самоактуалізації» та «самореалізації» обумовлює входження цих понять в коло проблематики самосвідомості особистості [8, с. 152].

Слід зазначити, що людина, яка прагне до самоактуалізації, повинна з ретельністю планувати свої дії і осмислювати одержувані результати. Теоретичний аналіз і рефлексивні акти, здійснювані особистістю у контексті процесу самосвідомості, призводять до корекції уявлень людини про себе, про світ і зміни у «життєвому плані». Ці процеси Є. Вахромов [6] називає терміном «самореалізація», який відображає розумовий, когнітивний аспект діяльності, теоретичну діяльність, роботу внутрішнього плану.

У площині самореалізації «самість» може розглядатися як система уявлень людини про самого себе, його «концепція Я». Таким чином, самість виступає одним із «організаторів» активності людини, спрямованої на самоактуалізацію. Процес самореалізації, на думку Є. Вахромова, полягає у побудові та коригуванні, перебудові «концепції Я», включаючи «ідеальне Я», картини світу і життєвого плану, усвідомленні результатів попередньої діяльності (формування концепції минулого). Самоактуалізація і самореалізація, таким чином, є двома нерозривними сторонами одного процесу, процесу розвитку та зростання, результатом якого є людина, яка максимально розкриває і використовує свій людський потенціал, тобто є самоактуалізованою особистістю [6, с. 147-164].

Проте Д. Леонт'єв у своїх працях неодноразово посилається на більш популярну теорію самоактуалізації, що була запропонована іншим видатним дослідником – А. Маслоу. Зокрема, Д. Леонт'єв наголошує на тому, що «різні автори називають її (теорію самоактуалізації) по-різному:

самоактуалізація, самореалізація, інтеграція, психічне здоров'я, індивідуалізація, автономія, креативність, продуктивність, але всі вони сприймають це як синоніми реалізації потенцій індивіда, становлення людини в повному розумінні даного слова, а саме – становлення того, ким реально може стати людина» [8, с. 78-79].

На думку А.Маслоу, завдяки самоактуалізації людина набуває єдності, цілісності, інтеграції, стає відкритішою для почуттів, відрізняється неповторністю, експресією та спонтанністю, більш повноцінно функціонує, має більш творчі здібності і гостріше почуття гумору, упевнюється в існуванні вищих ідеалів краси, радості, чесності, добра, істини та сенсу [11].

Сучасний філософ А. Чаус розкриває ієрархічну модель, згідно з якою самоактуалізація особистості відбувається на трьох рівнях: вітальному, соціальному та духовному. Завдяки феномену трансценденції, що є спільним для всіх трьох рівнів, особистість утворює в собі зовнішні щодо наявного рівня самоактуалізації «точки опори». Водночас за В. Шинкаруком, здатність людини виходити за межі, зумовлені наявним буттям, є потенцією людської свободи, а отже, інваріантом самоактуалізації, який дозволяє розглядати всі три названі рівні в цілісності людського буття. Прагнення до самоактуалізації утворює своєрідну «інерцію» руху, трансформацію життя людини, які «провокують» її на перехід до більш високих рівнів розвитку. З іншого боку, цей перехід стає можливим тоді, коли, по-перше, людина має хоча б початковий досвід самоактуалізації на більш високих рівнях, а по-друге, самоактуалізація на нижчих рівнях має входити у свій кризовий стан.

Як процес набуття особистістю внутрішніх сил (якостей, смислоціннісних орієнтацій, здібностей), які виступають спонуками до її усвідомленої діяльності та поведінки, визначає самоактуалізацію І. Бех [4]. На етапі самоактуалізації особистість формує уявлення про свою людську місію у відповідних смисло-ціннісних утвореннях, створює програму здійснення своєї місії, яка на наступному етапі (самореалізації) виступатиме інтегральною спонукою її матеріальної і практично-духовної діяльності.

Наведемо етимологічне визначення терміна «самоактуалізація», що є цінним для нашого дослідження. Самоактуалізація (the self-actualization) - термін, похідний від першого кореня «self» і другого кореня «act». «The Oxford Russian Dictionary» [19] дає цим кореням наступні значення:

1. the self – person's nature, who a person is, including the qualities such as personality and ability that make one person different from another - сутнісні особисті властивості і якості, які дозволяють відрізнити одного індивіда від іншого.

2. to act/an act - to do something for a particular purpose; action-process of doing things – вчинок, подвиг, діяльність, що має речовинний результат; походить від латинського кореня «acts», що означає вчинок,

діяльність. Похідними є: to actuate - приводити в дію, мотивувати; actualization - здійснення задуманого на практиці.

Таким чином, можна сказати, що самоактуалізація – це практичний аспект діяльності, вчинки, дії людини, спрямовані на виконання життєвої мети. Особливості процесу самоактуалізації полягають у тому, що:

- кожна дія повинна завершуватися конкретним результатом;
- об'єкт, на який спрямована ця діяльність, і суб'єкт цієї діяльності співпадають;
- суб'єкт як джерело активності, може реалізувати її самостійно, без допомоги інших людей.

Нам імпонує визначення О. Бандури [3] тим, що самоактуалізація розуміється як процес актуалізації людиною власних потенціалів та використання їх як засобів реалізації сенсу життя. Процес самоактуалізації, на думку науковця тісно переплітається з процесом життєтворчості, виступаючи часом передумовою, а часом - результатом останньої. У цьому контексті самоактуалізація починає діяти як механізм саморегуляції соціальної поведінки особистості таким чином:

1. У процесі самоактуалізації формується та усвідомлюється специфічна система ціннісних орієнтацій, що визначають характер змісту та засобів досягнення провідних життєвих цілей особистості і тому є основою саморегуляції її соціальної поведінки.

2. У процесі самоактуалізації розвивається соціально-конструктивна життєва позиція, що передбачає усвідомлення необхідності творчої взаємодії з соціальним середовищем на основі прийняття особистістю відповідальності за побудову власного життя, ставлення до оточуючих як до суб'єктів життя, а не засобів досягнення власних цілей, інших цінностей самоактуалізації.

3. У процесі самоактуалізації викристалізовується компетентність особистості в часі. Вона передбачає таку єдність часової перспективи у свідомості людини, за якої минуле сприймається лише як джерело досвіду, майбутнє – лише як сфера цілепокладання, а теперішнє – як єдиний доступний активності часовий вимір.

Таким чином, О. Бандура [3] доводить, що одним із результатів самоактуалізації є формування суб'єктивно та об'єктивно узгодженого, такого, що суб'єктивно задовільняє певну особистість, стилю життя – індивідуально обраної системи засобів взаємодії з соціальним середовищем.

Варто зазначити, що самоактуалізація – це процес, а не мета. Іншими словами – це те, що людина здійснює у процесі власної життєдіяльності, а не те, до чого вона прагне.

Важливими для нашого дослідження є визначення А. Маслоу психологічних характеристик особистості, яка самоактуалізується:

- активне сприйняття дійсності й здатність добре орієнтуватися у ній;
- прийняття себе та інших людей такими, як вони є;
- безпосередність у вчинках і спонтанність у виявленні своїх почуттів та думок;
- зосередженість уваги на тому, що відбувається зовні, на відмінну від орієнтації тільки на внутрішній світ;
- почуття гумору і розвинені творчі здібності;
- неприйняття умовностей, але без показного їх ігнорування;
- стурбованість благополуччям інших людей, а не забезпечення тільки власного щастя;
- здатність глибоко розуміти і дивитися на життя «розплющеними» очима, оцінювати його неупереджено, об'єктивно;
- встановлення з оточуючими людьми (хоч і не зі всіма) доброзичливих особистих взаємин; відкрита й чесна поведінка в усіх ситуаціях;
- безпосередня включеність у життя з повним зануренням у нього так, як це роблять діти;
- перевага надається новим, неходженим і часто небезпечним шляхам;
- уміння покладатися на свій досвід, розум і почуття, а не на думку інших людей, традиції та умовності, позиції авторитетів;
- готовність стати непопулярним, невизнаним більшістю людей за нетрадиційні погляди;
- здатність брати на себе відповідальність, а не уникати її;
- докладати максимум зусиль для досягнення поставлених цілей [11, с. 13].

Наведене вище дозволяє узагальнити, що самоактуалізація особистості може включати такі сфери як: соціальні характеристики (взаємодія зі соціумом); психологічні якості (безпосередність, демократичний характер); лідерські характеристики (прагнення до влади); прагнення до творчості (креативність); інтелектуальна сфера; самосприйняття тощо.

Здійснений нами теоретичний аналіз поняття «самоактуалізація» та стане в подальшому основою при визначенні оптимальних соціально-педагогічних умов зазначеного процесу.

Список використаних джерел

1. Адлер А. Понять природу человека / А. Адлер; под ред. М.В. Козикова. – СПб.: Гуманитарное агентство «Академический проект», 2000. – 254 с.
2. Асмолов А. Г. Психология личности: учебник / А. Г. Асмолов. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.

3. Бандура О. Самоактуалізація як механізм формування інтегрованого стилю життя особистості // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / Ред. кол. Н.Софій (голова), І.Єрмаков (керівник авторського колективу і науковий редактор), та ін. – К.: Контекст, 2000. – 336 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2-х кн. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
5. Братаніч Б. В., Ільченко І.Г. Самоактуалізація особистості та освіта / Б.В. Ільченко, І.Г. Братаніч // ФПО. – 2011. – № 2. – С. 13-20.
6. Вахромов, Е.Е. Самоактуализация и жизненный путь человека / Е.Е. Вахромов // Современные проблемы смысла жизни и акме. – М.: ПИРАО, 2002. – С. 147-164.
7. Костюк Г.С. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1988. – 304 с.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
9. Максименко С.Д. Поняття особистості в психології / С.Д.Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 7. – С. 1-6.
10. Мартынов, Б.В. Самоактуализация человека: обновляющееся понимание в изменяющихся условиях [Текст] / Б.В. Мартынов. – Ростов н/Д: Ростиздат, 2005. – 170 с.
11. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / А. Маслоу ; под общ. ред. Г. А. Балла. – М.: Смысл, 1999. – 423 с.
12. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості [Текст]: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / В. В. Рибалка. – Київ: ІЗМН, 1996. – 236 с.
13. Роджерс Н. Творчество как усиление себя / Н. Роджерс // Вопросы психологии. – 1990. – №1. – С. 164-168.
14. Русова В.В. Самоактуалізація особистості як інноваційна складова профільного навчання старшокласників // Порадник практичним психологам і соціальним педагогам // Науково-метод. щорічник. – К., 2006. – С. 113-120.
15. Фромм, Э. Душа человека / Э. Фромм; сост. П.С. Гуревич, С.Я. Левит. – М.: АСТ-ЛТД, 1998. – 685 с.
16. Юнг К. Г. Психология бессознательного / Г. К. Юнг. – М.: Канон, 1994. – 397 с.
17. Gleitman, Henry; Fridlund, Alan J. and Reisberg Daniel. Psychology. 6th ed. New York: Norton & Company, 2004. – 340 p.
18. Reber, Arthur S. The Penguin Dictionary of Psychology. 2nd ed. London: Penguin, 1995. – 580 p.
19. The Oxford Russian Dictionary [Text]. – Madrid: Oxford University Press, 1997. – 1340 p.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Adler A. Ponjat' prirodu cheloveka / A. Adler; pod red. M.V. Kozikova. – SPb.: Gumanitarnoe agentstvo «Akademicheskij proekt», 2000. – 254 s.
2. Asmolov A. G. Psihologija lichnosti: uchebnik / A. G. Asmolov. – M.: Izd-vo MGU, 1990. – 367 s.
3. Bandura O. Samoaktualizatsiia yak mekhanizm formuvannia intehrovanoho styliu zhyttia osobystosti // Kroky do kompetentnosti ta intehratsii v suspilstvo: naukovo-metodychnyi zbirnyk/Red. kol. N.Sofii (holova), I.Yermakov (kerivnyk avtorskoho kolektyvu i naukovyi redaktor), ta in. – K.: Kontekst, 2000. – 336 s.
4. Bekh I. D. Vykhovannia osobystosti: u 2-kh kn. Kn. 2. Osobystisno oriietovanyi pidkhid: naukovo-praktychni zasady / I. D. Bekh. – K.: Lybid, 2003. – 344 s.
5. Bratanich B. V., Ilchenko I.H. Samoaktualizatsiia osobystosti ta osvita / B.V. Ilchenko, I.H. Bratanich // FPO. – 2011. – №2. – S. 13-20.
6. Vahromov, E.E. Samoaktualizacija i zhiznennyj put' cheloveka / E.E.Vahromov // Sovremennye problemy smysla zhizni i akme. – M.: PIRAO, 2002. – S. 147-164.
7. Kostjuk G.S. Izbrannye psihologicheskie trudy. – M.: Pedagogika, 1988. – 304 s.
8. Leont'ev A.N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost'. – M.: Politizdat, 1975. – 304 s.
9. Maksymenko S.D. Poniattia osobystosti v psykholohii / S.D. Maksymenko // Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota. – 2006. – № 7. – S. 1-6.
10. Martynov, B.V. Samoaktualizacija cheloveka: obnovljajushheesja ponimanie v izmenjajushhihsja uslovijah [Tekst] / B.V. Martynov. — Rostov n/D: Rostizdat, 2005. – 170 s.
11. Maslou A. Novye rubezhi chelovecheskoj prirody / A. Maslou; pod obshh. red. G. A. Balla. – M.: Smysl, 1999. – 423 s.
12. Rybalka V. V. Psykholohiia rozvytku tvorchoi osobystosti [Tekst] : navchalnyi posibnyk dlia stud. vyshch. navch. zakladiv / V. V. Rybalka. – Kyiv: IZMN, 1996. – 236 s.
13. Rodzhers N. Tvorchestvo kak usilenie sebja / N. Rodzhers // Voprosy psihologii. – 1990. – №1. – S. 164-168.
14. Rusova V.V. Samoaktualizatsiia osobystosti yak innovatsiina skladova profilnoho navchannia starshoklasnykiv // Poradnyk praktychnym psykholoham i sotsialnym pedahoham // Naukovo-metod. shchorichnyk. – K., 2006. – S. 113-120.
15. Fromm, Je. Dusha cheloveka / Je. Fromm; sost. P.S. Gurevich, S.Ja. Levit. – M.: ACT-LTD, 1998. – 685 s.
16. Jung K. G. Psihologija bessoznatel'nogo / G. K. Jung. – M. : Kanon, 1994. – 397 s.

17. Gleitman, Henry; Fridlund, Alan J. and Reisberg Daniel. Psychology. 6th ed. New York: Norton & Company, 2004. – 340 p.
18. Reber, Arthur S. The Penguin Dictionary of Psychology. 2nd ed. London: Penguin, 1995. – 580 p.
19. The Oxford Russian Dictionary [Text]. – Madrid: Oxford University Press, 1997. – 1340 p.

Sydorchuk M. S. The theoretical basis of the research problem of self-actualization. The article analyzes the main approaches to the problem of self-actualization. An attempt was made to examine ideas about this phenomenon of foreign and Ukrainian scientists. For example, there are the views of scientists such as K. Goldstein, Rogers, K.-H. Jung A. Adler. In addition, it should be emphasized that scientist's humanists (G. Ball, S. Maksimenko) highlight the crucial role of self-actualization process in human life in general mainly psychologically. In domestic psychology self-actualization is seen as a problem of formation of the person. The article states that the basic learning of the process of identity formation and define the principles of unity of consciousness and activity of consciousness and identity in activities determinism, which clearly revealed in the writings of L. Vygotsky, Kostiuik, A. Leontiev, S. Maksimenko, V. Myasishcheva, S. Rubinstein. Comparison of concepts of self-actualization and self-realization. Shows the etymological definition of "self-actualization» (the self-actualization) - a term derived from the first root «self» and second root «act». Given the etymological definition of "self-actualization» (the self-actualization) - a term derived from the first root «self» and second root «act». The article states that the characteristics of the process of self-actualization lies in the fact that every action should end with a specific result; facility, which directed this activity and subject of this match; as the subject of an activity can implement it without the help of others. Also presented by Maslow psychological characteristics, which makes self-actualization. The article summarizes what self-actualization may include areas such as social characteristics (interaction with society); psychological qualities (spontaneity, democratic character); leadership characteristics (desire for power); desire for creativity (creativity); intellectual sphere; self-perception and so on. Summarizing the views of scientists to study the concept of self-actualization, self-actualization is presented as an integral continuous process of updating the individual's potential, internal resources and using them as means and ways to implement the essence of life.

Key words: self-actualization, self-realization, self-actualization, self, act.

Отримано 1.04.2015 р.